Nr. 32. Toruń, 6. lipca 1910. Rok III.

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.

(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich pocztach w Niemczech **75 fenygów.**
Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednołamowego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stósownego rabatu. — **Kółka** od ogłoszeń siewów i bydła rozpłodowego płacą tylko **10 fen.** od wiersza.

Szczęść Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne prosi się adresować **Połczyński** Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr.
W sprawach druku i ekspedycyi oraz wiadomości o ruchu w „Kółkach“ **S. Buszczyński**, Thorn, Brückenstr.
Ogłoszenia i reklamy przyjmuje **K. Zabłocki** Thorn, Brückenstrasse.

OD PATRONATU.

Kędzierzawka w tym roku między kartoflami grasuje. Pilnie zwracać trzeba na nią uwagę gdyż z pola, gdzie się pokazała, siewu brać nie wolno. Napiszemy o tem więcej, na razie tyle dla przestrogi.

Sprawozdanie patronatu

wygłoszone na III Sejmiku K. R. w Tucholi 7. 7. 1910.

Kochani panowie! W numerze 29. Kłosów podałem Panom w skorowidzu pogląd na rozwój organizacyi w roku minionym. Uzupełnić muszę to zestawienie nadmieniając że przeoczono w okręgu **Lubawskim** Kółko w **Szwarcenowie** przez ks. wicepatrona Pełkę założone 20. maja, którego przewodniczącym jest ks. dziekan **Dobek.** Razem z tym Kółkiem licząc wzrósł nasz związek o 25 Kółek. By przejść z osobna wszystkie okręgi zaczynam od najdalszego **Lubawskiego.** Wicepatronat ten jest wzorem tego, co może zdziałać odpowiednia osobistość na odpowiedniem miejscu postawiona. Ks. wicepatron Pełka zdążył w czasie od 15. stycznia założyć aż 5 nowych Kółek. A z zestawienia »urządzeń spółkowych« Kółek w **Grabowie** i w **Zwiniarzu** widzą panowie, że Kółka tamtejsze prawdziwie praktycznie działają.

Sąsiedni okręg Brodnicki w zeszłym roku określiłem jako bardzo od Lubawskiego odbijający. W tym roku ruch tam zaznaczył się większy, a wicepatron p. Ossowski założeniem 2 Kółek i pracą nad resztą dał piękny dowód gorliwości rokujący dobre nadzieje na przyszłość. Niestety, w przeciwstawieniu do Lubawskiego powiatu, duchowieństwo w powiecie Brodnickim dotąd udziału w naszej pracy nie bierze.

I w okręgu **Lidzbarskim** jedno Kółko (w Jastrzębiu) przybyło, któremu sądząc po początkach dobrze się zanosi.

Okręgi **Toruńskie** i **Wąbrzeskie** dotąd złączone w ręku p. Czarlińskiego Adama, od 3 lat urzędowania tego wicepatrona z 3 kółek postąpiły na 12. 9 nowych Kółek założonych za osobistem staraniem wicepatrona wymownie świadczą o jego zasłudze. Kółka prawie wszystkie w ręku gorliwych prezesów funkcyonują dobrze i wróżą dalszy rozwój.

Okręg **Chełmiński** z jednego postąpił na 3 Kółka, dzięki osobistej pracy wicepatrona p. Ślaskiego. I tak i ta najstarza dzielnica naszej prowincyi zaczyna się organizować.

W okręgu **Grudziądzkim** zostało przy dawnych 2 Kółkach, ale funkcyonują dobrze a głównie pocieszający jest rozkwit Kółka w Łasinie, spowodowany przez ks. prezesa Heesego.

I okręg **Sztumski** stoi na swoich 3 Kółkach, ale warunki tam niełatwe z powodu braku chętnej do społecznej pracy inteligencyi.

Okręg **Świecki** całą swoją dotychczasową organizacyę t. j. 5 Kółek zawdzięcza swemu wicepatronowi p. **Domaradzkiemu.** Prawie wszystkie Kółka dobrze, a kilka świetnie w ręku czynnych prezesów się rozwiją.

Okręg **Starogardzki** od 2 lat z 1 postąpił na 6 Kółek, które pod pieczą ks. wicepatrona Podlaszewskiego z pewnością coraz lepiej prosperować będą.

Na **Gniew-Tczew** nie udało się dotąd pozyskać »czynnego« wicepatrona. Bogata ta okolica pełna inteligentnych i zamożnych ludzi dotąd w zupełnem uśpieniu.

I w okręgu **Pucko-Wejherowskim** kwitnie tylko jedno Kółko Puckie. Zato »kwitnie« w całem tego słowa znaczeniu. O Kółku Wejherowskim nic powiedzić nie mogę, gdyż sprawozdania nie przysłało.

Obydwa okręgi Kaszubskie znakomicie się rozwijają, dzięki pracy duchowieństwa. Wyjazd na Kaszuby jest dla patrona zawsze prawdziwą radością.

W **Kartuzkim** powiecie liczącym 5 Kółek, prawdziwie czynnych, a ztąd i gorliwie odwiedzanych, zestawienie wspólnie sprowadzanych obroków i nawozów doskonale świadczy o ruchu i życiu Kółek.

Okręg **Kościerzyński** pod ręką niestrudzonego ks. wicepatrona Wróblewskiego stale dalej się rozwija licząc już 6 Kółek.

W polskiej części powiatu **chojnickiego** istnieją 4 Kółka, z których jedno w Czersku odnowione przez patrona oby wróciło do dawnej świetności. »Wiele«: kółko sztabowe ks. wicepatrona doskonałe, a i Brusy pod wodzą prezesa Chrzanowskiego podnosić się zaczyna.

Prawdziwie pocieszające jest Kółko w Łęgu, które nie mając w swojem gronie żadnego t. z. »inteligenta« nie tylko bez niczyjej namowy i pomocy się założyło, ale też i doskonale prosperuje. Może ono służyć za przykład, że »dobra wola« więcej znaczy niż t. z. ukształcenie, jeżeli jest opieszałe i sobkowskie.

Okręg **Złotowski** jest jednym z tych, które w tym roku największe zrobiły postępy. Licząc 8 Kółek, tylko Lubawskiemu ustępuje w zorganizowaniu. 3 nowe Kółka założone staraniem p. Różnowskiego i przez niego jako prezesa prowadzone. P. Różnowski, który administruje 5000 morgowe gospodarstwo doskonale, i w 3 niedziele miesiąca jest za każdem razem w innem Kółku, a w czwartą w nowo założonem przez siebie banku z pewnością dla wielu mógłby służyć jako wzór.

Ostatni okręg człuchowsko-złotowski którego w braku odpowiedniej osobistości sam patron jest wicepatronem także postąpił o 2 Kółka nowe dobrze się zanoszące. Jedyne Kółko powiatu człuchowskiego bardzo ładnie prosperuje.

Ogółem udział w życiu Kółkowem bardzo się wzmógł jak tego dowodzi 25 nowych Kółek. Wobec tego postępu nie będziemy dzisiaj powtarzali gorzkich słów, któreśmy roku zeszłego w Pelplinie na sejmiku wypowiedzieć musieli, słów ostrej nagany i żalu do tych co gnuśnie i bezczynnie stoją na uboczu kiedy inni pracują za dwóch, czasem za trzech. I dziś takich »sobków« co tylko dla siebie i swej wygody żyją, jest między nami dużo. I dziś pamiętamy że w rozumieniu Polaka z wszystkich wad charakteru **sobkostwo** jest najbardziej **pogardliwe,** a tytuł »sobek« zawsze uchodził za najgorsze piętno — ale mamy jednak tyle przyczyny do radości i wdzięczności, że na razie o nieużytych członkach społeczeństwa naszego zapomnieć możemy. Słyszałem kiedyś zdanie, że Zachodnio-Prusak, jeżeli się nie uda, to jest do niczego, ale jeżeli się uda, to jest jedna bryła złota. Otóż moi Panowie mamy »udanych« Zachodnio-Prusaków między sobą, a póki takich mamy pełni zaufania w przyszłość naszej organizacyi spoglądać możemy.

Wicepatronowie prawie wszystkich okręgów urządzili **„walne zebrania“** z których kilka miało przebieg wspaniały. **Uroczyste** i możliwie podniosłe urządzenie tych zebrań, w których patron bierze udział, należy do wielkich zasług wicepatronów.

»Kłosy« postąpiły o tyle naprzód, że deficyt tegoroczny jest o wiele mniejszy niż zeszłoroczny. **Organ** każda organizacya posiadać **musi.** Tem, czem mowa dla człowieka, tem jest organ dla związku. Odpowiednią liczbę abonentów do utrzymania organu powinniśmy dostarczyć, gdyż niema u nas nawet robotnika, a chociażby renciarza, któremu by 75 fen. na kwartał robiły różnicę. Każdy prezes z końcem kwartału sam dla 15 oświecieńszych członków »Kłosy« zapisać powinien, a potem ściągnąć z nich należytość, a nikt się nie wykluczy.

Kasa patronacka urosła przez to, że **tylko** deficyt »Kłosów« się z niej zapłaciło, a resztę ułożyło, by naprzód kasę wzmocnić. Z Kółek w sprawozdaniu kasowem oznaczonych jako niepłacących przysłały jeszcze: **Brodnica** 100 mk. — (brawo) — **Papowo bisk.** 10 mk., **Więcbork** 10 mk., **Zbiczno** 10 mk., tak, że tylko jeszcze 2 Kółka zalegają.

Tyle do uzupełnienia skorowidza, który Panowie mają w ręku, a który resztę Panom sam dopowie. Widzą tam Panowie przy każdem Kółku jego czynność **praktyczną,** wyrażającą się głównie w »urządzeniach spółkowych« i »wspólnie sprowadzanych obrokach i nawozach«. Upatruję w tem jedno z **najważniejszych** zadań Kółek, do którego niektóre Kółka się nie poczuwają z powodu okolicznego »Rolnika« lub też cukrowni, które wszakże inne Kółka zaniedbują zupełnie bez powodu.

Wszystkiego razem »Skorowidz« jest skromnym, ale jednak sympatycznym pomniczkiem naszej wspólnej pracy. *(Patron.)*

Ruch w Kółkach.

Wysyłam okazy owsa do „Kłosów“. Owies mierzy 168 cm., a mam takiego z małemi wyjątkami do 8 mórg. Kukurydza mierzy już teraz przed kwitnięciem 250 cm. Jestem członkiem Kółka rolniczego ponieważ mam oprócz domu towarowego jeszcze gospodarstwo rolne. Gospodarzę według rad i wskazówek pism fachowo rolniczych jak „Kłosy“. Nie byłbym nadesłał okazów owsa, lecz czytałem w przeszłym tygodniu w „Dzienn. Kujawskim“, że nadesłał p. Wojciechowski

z Kujaw owies na okaz do Redakcyi Kujawiaka, który mierzył 1,50 cm. a był wystawiony publicznie w oknie. Wobec tego chyba „Bory tucholskie“ powstydzić się się nie potrzebują. *Wojciech Prill.*

Działo się w **Golubiu** dnia 12. czerwca. Na zebraniu Kółka rolniczego, które zagaił p. przewodniczący, było obecnych 22 członków. Po przeczytaniu protokołu zdał p. Matuszewski z Golubia sprawozdanie zjazdu delegatów w Tucholi. Pan Zielke z Owieczkowa, który także był delegowanym do Tucholi nie pojechał. Potem odczytali odczyt pp. St. Wrzesiński z Galczewa „o obsiewaniu ścierniska zielonemi nawozami“. M. Strzyżewicz „o rozwoju ziemniaków i zarazach ich, nad któremi wywiązała się ożywiona dyskusya. Następnie wyrażono ubolewanie, że komisya wybrana celem zwiedzenia gospodarstw, dotychczas żadnego jeszcze nie zwiedziła. Na przeszłe zebranie ofiarowali się z odczytami p. Skrzyniecki z Mokregolasu „o pszczołach“, p. przewodniczący „o sztucznych nawozach“. Przy wolnych wnioskach upomina p. przewodniczący aby Kółko rolnicze razem zamówiło węgle, ponieważ obecnie ostatni miesiąc nadchodzi latowych cen, wskutek tego zamówiono 1200 ctr. węgli. Przyszłe zebranie uchwalono na 2-ga niedzielę po pierwszem. *Zarząd.*

Zwiedzenie gospodarstwa w **Wabczu.** W niedzielę dnia 26. czerwca po nieszporach około 4-tej po południu zebrali się liczni członkowie Kółka rolniczego Kijewskiego z wiceprezesem X. prob. dr. Szwedowskim z Kijewa na czele w Wabczu. Przybyli także zaproszeni: 3 gospodarzy z Czarza, gdzie 3. b. m. założono nowe Kółko oraz X. administrator Mańkowski z Wabcza i 5 gospodarzy z wybudowań wabczyńskich.

Pan wicepatron dr. Slaski z pełną serdecznością przyjął wszystkich w nowo urządzonej sali w swojem pomieszkaniu a następnie na 4 wozach wyjechaliśmy w pole. Wszystko co widzieliśmy wywarło na nas dobre wrażenie, mianowicie byliśmy zachwyceni bajecznie piękną pszenicą oraz burakami cukrowemi. Wiele stawiano pytań co do uprawy i zasilania roli, na co ze strony p. wicepatrona dr. Slaskiego i rządcy p. Laskowskiego odebraliśmy pouczającą odpowiedź. Gdy wróciliśmy z pola obejrzeliśmy gospodarstwo podwórzowe, które uznaliśmy za wzorowe. —

W końcu zaprosił nas p. wicepałron do dworu, a było nas 31, gdzie bawiliśmy się do późnego wieczora. Wśród kolacyi wygłoszono toasta ze strony p. wicepatrona, obecnych 2 duszpasterzy oraz 1 gosp. z Czarza na cześć zebranych członków i gości, wicepatrona dr. Slaskiego oraz jego nieobecnej małżonki, na cześć obu duszpasterzy i w końcu gospodarzy rolnych.

Chwile miło spędzone w Wabczu pozostaną nam długo w pamięci.

St. Kiszewa. Zebranie rolnicze odbędzie się w niedzielę 7-go b. m. o 4-tej godz. po południu w lokalu p. Drążkowskiego. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka rolniczego w **Łasinie** odbędzie się w niedzielę dnia 7. sierpnia r. b. o $3^1/_2$ godz. po poł. w lokalu p. Szlosowskiego. Ponieważ ważne sprawy na porządku dziennym, prosi o liczny udział *Zarząd.*

W **Pucku** w niedzielę 7. sierpnia o godz. $4^1/_2$ po poł., nie zapomnieć karty legitymacyjnej. *Zarząd.*

Zapytanie.

Szanowny Patronat zapytuję uprzejmie, gdzie można dostać najlepszą wagę do mierzenia zawartości tłuszczu w mleku? *Fr. Stromski,* Sianowskahuta p. Pomietschin Kr. Karthaus Wpr.

Codziennie świeżo upalone
kawy z własnej palarni.
Skład kolonialny
win i cygar.
Fabryka najdelikatniejszych
likworów stołowych.
Carl Matthes,
TORUŃ, Seglerstr. 26.
TELEFON No. 8.

Oryginalne **żyto petkuskie Lochowa** sprzedaję
z plombą hodowcy przy cenach:
M. 28 przy odbiorze do 1000 kilo,
M. 27 « « od 1000—5000 kilo,
M. 26 « « ponad 5000 kilo
z wysyłką ze stacyi hodowcy, ekskl. worka i proszę o łask. liczne,
możliwie zbiorowe zamówienia.

B. Hozakowski Toruń (Thorn).

Biuro miernicze i melioracyjne

W. Staśkiewicz

POZNAŃ	TORUŃ
ul. św. Marcina 10.	ul. Wilhelmowska 7.
Telefon 1531.	**Telefon 608.**

wykonuje

drenowania, melioracye łąk i pomiary

tak prywatne jako też rządowe.

Pankalla & Krenz

Przedsiębiorstwo melioracyjne i miernicze

Telefon 511. — Toruń — ul. Fryderyka 14.

(Żyrokonto w Banku Związku Spółek Zarobkowych.)

wykonuje pod nadzorem bezpłatnym mierników rządowych i inżynierów kultury a dozorem stałym sumiennych i doświadczonych szachtmistrzów przy długoletniej gwarancyi:

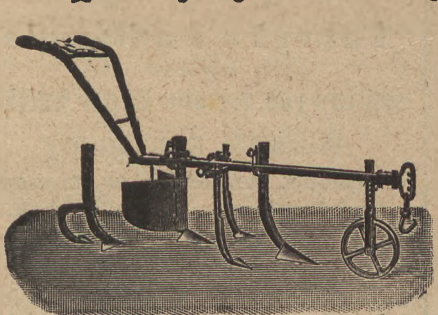
1. **roboty drenarskie** na probostwach, na mniejszych i większych majątkach, dla spółek wodnych (drenarskich) i zawiązywanie takowych, kanały otwarte i kryte;
2. **meljoracje łąk** przez nawodnianie i osuszanie (kultury murszowe), zawiązywanie spółek wodnych (łąkowych), regulowanie kanałów i urządzanie stawów rybnych;
3. **pomiary katastrowe**, landszaftowe, gospodarcze, regulowanie granic, parcelacye i t. d.

Najspieszniejsze wykonanie i najtańsze ceny dla obszernej organizacyi. Dojazdy informacyjne bezpłatne i bez zobowiązania interesentów.

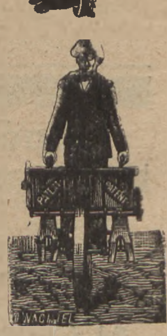
H. CEGIELSKI Tow. akc. Filja w GRUDZIĄDZU

TELEFON 211. **(Graudenz, Pohlmannstr. 19) obok poczty.**

Najstarsza jedyna największa fabryka polska

poleca
najnowsze i najlepsze kartoflarki **„Alexandra“**, najnowszy oryginalny **„Hellera“** pług z pogłębiaczem, pługi **„Rekord“** dwuskibowe i w giętych słupicach, pługi **„Sęp“** do głębokiej orki jednoskibowe, brony oryginalne **„Laaka“**, spulchniacze i walce wszelkich systemów, pierwszorzędne parowe garnitury angielskiej firmy **„Davey Paxmann & Co., Litd. Colchester“**, prasy do słomy **„Welgiera“**, wialnie **„Roebera“**, parowniki i t. d. — słowem wszelkie w zakres rolnictwa wchodzące **narzędzia i machiny** po cenach umiarkowanych.

Stała wystawa machin i narzędzi rolniczych w podwórzu filji w Grudziądzu.

Franc. Całbecki, **generalny zastępca na Prusy Zachodnie i Wschodnie, Krainę i Pomorze.**

Nakładem i pod redakcyą Patrona Dr. L. Połczyńskiego, Wysoka. — Druk S. Buszczyńskiego w Toruniu.